

NHÀ KHOA HỌC “BA TRONG MỘT”

The scientist “Three in one”

Ngày nhận bài: 12/2/2017; ngày phản biện: 20/2/2017; ngày duyệt đăng: 22/3/2017

Lưu Khánh Thơ*

TÓM TẮT

Tập bút ký và tự truyện *Sộp thành nhà giáo* in đậm dấu ấn riêng trong cuộc đời và sự nghiệp khoa học, giáo dục của GS.TSKH Trần Văn Nhung. Ấn đặng sau những câu chuyện tưởng như riêng tư của một cá nhân đơn lẻ là những suy tư trải nghiệm sâu sắc, những bài học về giáo dục và đào tạo, sâu rộng hơn là những triết lý về lẽ đời rộng lớn. Bao trùm lên là tiếng nói tri ân sâu nặng... Cảm xúc chân thành, tâm huyết cùng với sự trải nghiệm và tầm nhìn khoa học nhạy bén đã làm nên giá trị và sức cuốn hút đặc biệt cho những trang viết của nhà khoa học ba trong một GS.TSKH Trần Văn Nhung.

Từ khóa: Trần Văn Nhung; *Sộp thành nhà giáo*; bút ký; tự truyện

ABSTRACT

Journalist and biographer “Sop becomes a teacher” is written by Prof. Dr. Tran Van Nhung, publishing a bold mark in his life as well as the career of science and education. It seems that hidden behind the individual private stories is a more in-depth reflection and education and training lessons as well as his broader life-philosophy. Beneath this is voice of a deep gratitude, the sincere, enthusiastic feelings together with the experience and vision of science, which gives value and special appeal for the pages of the scientist “three in one” -Prof. Dr. Tran Van Nhung.

Key words: Tran Van Nhung; “Sop becomes a teacher”; Journalist; autobiography

Tôi có hứng thú đặc biệt khi được tiếp xúc với những trang hồi ký, tự truyện của các nhân vật tiêu biểu, có vị trí nhất định trong các lĩnh vực của đời sống xã hội. Bởi ở đó, ta không chỉ được chứng kiến những suy nghĩ, cảm xúc riêng tư của một cá nhân, mà qua đây, còn đọc thấy bao vấn đề nhân sinh, thể sự, thấy được sự phát triển, những bước thăng trầm của lĩnh vực mà mình quan tâm và rộng hơn là thấy được không khí của thời cuộc. Một đời sống của những ngày tháng đã qua hiện thật gần gũi, sinh động từ những ghi chép

thành thật và sự rung cảm sâu sắc của người trong cuộc. “*Chẳng có ai tẻ nhạt mãi trên đời - Mỗi số phận chứa một phần lịch sử - Mỗi số phận rất riêng, dù rất nhỏ - Chắc hành tinh nào đã sánh nổi đâu?*”. Những câu thơ này của nhà thơ Nga nổi tiếng E. Eptusencô đã khái quát khá trọn vẹn và đầy đủ ý tưởng đó.

Lâu nay tên tuổi của GS.TSKH Trần Văn Nhung đã trở nên quen thuộc trong giới khoa học và giáo dục. Ông được biết đến với nhiều vai trò: nhà toán học, nhà giáo, nhà quản lý. Ở vị trí nào ông cũng có những đóng góp

* Viện Văn học

đáng ghi nhận. Cuốn sách với tiêu đề độc đáo ***Sộp thành nhà giáo*** đã ghi lại những câu chuyện giàu ý nghĩa, những kỷ niệm thú vị và những sự việc đáng nhớ trong cuộc đời của nhà khoa học ba trong một Trần Văn Nhung. Những câu chuyện riêng tư, những suy nghĩ cá nhân nhưng luôn gắn với những vấn đề quan trọng của giáo dục đào tạo - một lĩnh vực thu hút sự quan tâm của toàn xã hội, do đó cuốn sách dễ tìm thấy sự đồng cảm nơi người đọc. *Mỗi số phận chứa một phần lịch sử.* Thật đúng vậy, qua hồi ký, ghi chép của một người, thế hệ sau có thể tìm thấy dấu tích của một thời. Và những người đồng thời có thể cùng suy ngẫm, trải nghiệm, rút ra bài học cho mình. ***Sộp thành nhà giáo*** của Trần Văn Nhung là một cuốn sách ôm chứa đầy đủ những phẩm chất đó.

Mục đích của tác giả khi viết cuốn sách này là nhằm “gom những mẩu chuyện và kỷ niệm trong cuộc đời mình lại, tập hợp những bài đã nói và viết của mình trong vòng hơn 20 năm qua, ở nơi này nơi kia, vào lúc này hay lúc khác, để vợ con mình, bà con họ hàng, quê hương, xóm ngõ, bạn bè đồng nghiệp thân thiết, những người cùng cộng tác với mình và những ai quan tâm, hiểu mình, hiểu những điều mình đã nói, đã viết và đã làm, một cách có hệ thống hơn, để họ thấy cả cái hay, cái dở của mình, theo chiều dài năm tháng và sự trải rộng của không gian.” (tr.9). Cuốn sách được chia thành ba phần: phần 1: **Những kỉ niệm cuộc đời**; phần 2: **Những suy ngẫm về giáo dục** và phần 3: **Những kỉ niệm về toán học**. Như tên gọi của nó, mỗi phần viết tập trung vào một chủ đề riêng, gắn với cuộc đời và sự nghiệp của GS. Trần Văn Nhung.

Những dòng hồi ức chân thật, thấm đẫm cảm xúc, gắn liền với tuổi thơ của một cậu bé nhà quê nghèo khó sớm thiếu vắng tình mẫu tử đã đưa người đọc ngược dòng thời gian, đến với vùng quê Ninh Bình - Nam Định. Mẹ mất

khi tác giả mới vào học lớp 4. Nói đến nỗi bất hạnh ghê gớm nhất của đời mình, ông nhớ lại: “đến nay tôi vẫn còn nhớ như in nỗi đau tột cùng của mình khi mẹ mất sớm. Tôi đã khóc lăn lộn, vật vã, nước mắt đầm đìa nhiều ngày sau đó. Khi đọc diếu văn tại tang lễ mẹ tôi, ông hàng xóm đã trích câu: “Đang vui bỗng đứt dây đàn/ Đang mùa hoa nở bỗng tan cuộc đời”... Câu thơ ấy cùng nỗi đau ấy đi suốt cuộc đời tôi... Ba bố con đàn ông vắng bàn tay phụ nữ, sự sống chỉ còn tồn tại trong khái niệm mà thôi! Mỗi buổi sáng tôi đi bộ từ nhà đến trường cấp I chừng 1km trong xã qua mộ mẹ, cỏ chưa kịp xanh, nằm ngay bên cạnh đường, là tôi khóc. Đến trường, nước mắt vẫn chưa khô, tôi lau tạm vôi vàng vào cánh tay áo hay vạt áo nâu bản thiu, rách rưới của mình, chân đi đất, mùa hè cũng như mùa đông, ngày nắng cũng như ngày mưa. Suốt 50 - 60 năm qua, cứ mỗi lần hồi tưởng đến mẹ là tôi khóc...”. Vượt lên nỗi đau, vượt lên hoàn cảnh khó khăn, cậu học trò nghèo đã phấn đấu vươn lên, đạt được những kết quả đáng tự hào trên con đường học vấn. Những năm tháng bất hạnh đầu đời đã góp phần rèn luyện nghị lực, sự bền bỉ và sức chịu đựng của 2 anh em cậu bé Nhung. Những năm học cấp 1 rồi cấp 2 ở trường THCS tại xã Hải Châu (Hải Hậu, Nam Định) thiếu thốn, khó khăn trăm bề, nhưng bù lại cậu học trò nhỏ đã nhận được sự quan tâm chăm sóc của các thầy cô, các nhà sư phạm vừa yêu trò, vừa yêu nghề. Hơn nửa thế kỉ sau, ông vẫn ghi nhớ và dành những tình cảm tri ân sâu đậm đối với những giáo viên đã dạy dỗ mình từ năm lớp 1, lớp 2 và cho đến sau này. Bài phát biểu tại lễ kỉ niệm 50 năm ngày thành lập trường THCS Hải Châu đã thể hiện sự biết ơn sâu sắc và niềm tự hào lớn lao của tác giả đối với ngôi trường đã đùm bọc và dạy dỗ mình trưởng thành. Con đường từ cậu học trò chân đất trường làng đến với Lớp Chuyên Toán A0 Khóa I Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội, trở

thành sinh viên Khoa Toán Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội, rồi bảo vệ luận án và được cấp bằng Tiến sĩ Khoa học Toán học tại Viện Hàn lâm Khoa học Hungary của GS.TSKH Trần Văn Nhung là một hành trình không ngừng học hỏi và phấn đấu.

Ở phần viết về tuổi thơ, gia đình, quê hương, GS. Trần Văn Nhung đã cho người đọc thấy được truyền thống cần cù, siêng năng học tập, sự phấn đấu không ngừng của con cháu dòng họ **Trần Việt** ở thôn Lạc Thiện, xã Quang Thiện, huyện Kim Sơn, Ninh Bình. Dòng họ đáng kính này đã cung cấp cho quê hương, đất nước nhiều kĩ sư, bác sĩ, tướng tá, nhà giáo, nhà hoạt động văn hóa - nghệ thuật... tài năng và thành đạt. Trong đó có thể nói người con thành đạt nhất, đáng tự hào nhất của dòng họ và quê hương là Ủy viên Bộ Chính trị, Chủ tịch nước Trần Đại Quang.

Phần **Những suy ngẫm về giáo dục** của GS.TS. Trần Văn Nhung bao gồm khoảng 40 bài viết xoay quanh các vấn đề giáo dục của đất nước. Trong đó nổi bật một số vấn đề về hội nhập quốc tế và vai trò của tiếng Anh trong nền giáo dục Việt Nam; vai trò của Hội đồng Chức danh Giáo sư Nhà nước qua các thời kỳ. Đặc biệt quan trọng và có ý nghĩa là những suy nghĩ và bài học kinh nghiệm sâu sắc về những đóng góp quan trọng cho giáo dục của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Trong bài viết *Hồ Chí Minh - nhà giáo dục đi trước thời đại* GS.TSKH Trần Văn Nhung đã đặt vấn đề và phân tích rất kỹ lưỡng, thấu đáo triết lí giáo dục mang tầm nhân loại của Hồ Chí Minh. Tác giả cho biết: năm 1996, dựa trên Báo cáo của Hội đồng Delors, UNESCO đã khuyến nghị giáo dục toàn thế giới trong thế kỷ XXI được xây trên bốn trụ cột, đó là “học để biết, học để làm việc, học để chung sống với nhau và học để làm người” (Learning to know, Learning to work, Learning to live together and Learning to be). Cả nhân loại đều thừa nhận chân lí và

triết lí giáo dục này. Tuy nhiên, chúng ta sẽ thấy về cơ bản tư tưởng, chân lí và triết lí giáo dục này đã được Bác Hồ viết ra ngay từ tháng 9 năm 1949 trên trang đầu của cuốn sổ vàng khi Người đến thăm Trường Nguyễn Ái Quốc Trung ương, tiền thân của Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh ngày nay: “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự Đoàn thể, giai cấp và nhân dân, tổ quốc và nhân loại. Muốn đạt mục đích, thì phải cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư.” Khi tìm hiểu những đánh giá và ghi nhận của UNESCO đối với chủ tịch Hồ Chí Minh, GS.TSKH Trần Văn Nhung chưa thấy UNESCO ghi nhận đóng góp rất cơ bản của Người cho bốn trụ cột giáo dục của thế giới trong thế kỉ XXI. Do đó GS đã tự viết thư gửi Tổng Giám đốc UNESCO về việc này và đã nhận được sự trả lời rất thiện chí. Việc làm này đã được Phó Thủ tướng kiêm Bộ trưởng Bộ Ngoại giao Phạm Bình Minh hoan nghênh. Vai trò nhà giáo dục của Hồ Chí Minh còn được thể hiện qua những lời căn dặn dành cho thanh niên, sinh viên: “Nhiệm vụ của thanh niên không phải là hỏi nước nhà đã cho mình những gì. Mà phải tự hỏi mình đã làm gì cho nước nhà? Mình phải làm thế nào cho ích lợi nước nhà nhiều hơn? Mình đã vì lợi ích nước nhà mà hi sinh phấn đấu chừng nào?...”. Vấn đề gửi sinh viên đi du học cũng đã được Người đề ra từ rất sớm, ngay từ ngày 1/11/1945, chỉ 2 tháng sau khi giành được độc lập, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã gửi thư cho Tổng thống Hoa Kỳ thông qua ngoại trưởng James F. Byrnes, bày tỏ nguyện vọng gửi một phái đoàn khoảng 50 thanh niên Việt Nam sang Mỹ với ý định một mặt thiết lập những mối quan hệ văn hóa với thanh niên Mỹ và mặt khác để xúc tiến việc tiếp tục nghiên cứu về kĩ thuật, nông nghiệp cũng như các lĩnh vực chuyên môn khác. Và một điều rất quan trọng nữa là tác giả đã đề cao tầm gương tự học, học suốt đời của chủ

tịch Hồ Chí Minh bằng những dẫn chứng cụ thể và sinh động.

Vốn là một nhà toán học nên những kỉ niệm về toán học của GS.TSKH Trần Văn Nhung cũng khá sâu đậm. GS đã dành cho lĩnh vực khoa học này biết bao điều tâm huyết và những bài học kinh nghiệm thực tế, bổ ích. Từ chân dung 9 GS Toán học đầu tiên của nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam đến những người thầy đã trực tiếp giảng dạy tác giả tại Khoa Toán - Cơ - Tin, Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội, từ GS Ngô Bảo Châu đến “Mozart Toán học” Terence Tao; từ Chương trình Trọng điểm quốc gia Phát triển Toán học giai đoạn 2010 đến 2020 đến Báo cáo Tổng kết 5 năm hoạt động của Chương trình Trọng điểm quốc gia Phát triển Toán học và thành lập Viện Nghiên cứu cao cấp về Toán (2010 - 2015), rồi đến chặng đường 40 năm Việt Nam tham dự Olympic Toán học Quốc tế... Những mảnh ghép đó đã làm nên bức tranh toán học Việt Nam với những thành tích và niềm tự hào đáng trân trọng. Với vai trò của một nhà toán học, một nhà quản lí giáo dục GS.TSKH Trần Văn Nhung đã dành tình cảm ưu ái đối với tạp chí Toán học và Tuổi trẻ, báo Giáo dục và Thời đại, những cơ quan báo chí luôn đồng hành, sát cánh với sự nghiệp giáo dục của đất nước.

Với bài viết “*Nổi tiếng*” *bất đắc dĩ xung quanh bằng Tiến sĩ*, tác giả đã kể lại diễn biến một câu chuyện hi hữu trong đời mình. Sự việc được bắt đầu từ trang mạng xã hội Facebook, có một người cố tình xúc phạm và bôi nhọ khi tỏ ra nghi ngờ bằng TSKH Toán học của GS.TSKH Trần Văn Nhung là bằng giả. Nhưng chỉ sau 3 ngày, trước bằng chứng, sự thật mà GS.TSKH Trần Văn Nhung đã cung cấp, cùng với sự căm phẫn, bức xúc của hàng nghìn người qua Facebook, email, điện thoại, báo chí..., nhân vật đó đã phải công khai xin lỗi tác giả trên báo. Sự việc này đã cho thấy mặt trái của mạng xã hội. Đồng thời cũng cho

thấy sự đằm đằm nhưng quyết liệt bảo vệ lẽ phải và sự công bằng. Bức thư của GS.TSKH Trần Văn Nhung công bố trên Facebook ngày 22/6/2015 được hàng trăm người tán thưởng đã biến “họa thành phúc”. Uy tín và nhân cách của GS càng được khẳng định.

Trong tập sách này, tôi có ấn tượng khá thú vị với bài viết *Một kỷ niệm về thơ với Bùi Mạnh Nhị và Nguyễn Vinh Hiến*. Ở đây, tâm hồn lãng mạn, giàu cảm xúc đã lần át tư duy khoa học “khô khan” của nhà toán học. Tác giả đã cảm nhận và bình giá rất thấu đáo, sâu sắc bài thơ *Vô đề* của PGS.TSKH Bùi Mạnh Nhị. Và nữa, cũng phải là người tinh tế, uyên thâm đến độ nào mới hiểu và tâm đắc với câu thơ “Kho trời chung mà vô tận của mình riêng” trong bài thơ *Thú nhàn* của Cao Bá Quát...

Tập bút ký và tự truyện *Sột thành nhà giáo* in đậm dấu ấn riêng trong cuộc đời và sự nghiệp khoa học, giáo dục của GS. TSKH Trần Văn Nhung: những sự việc chi tiết được ghi nhận, tái hiện một cách chính xác, khách quan, giọng kể mực thước, đằm tĩnh nhưng không kém phần sôi nổi, bộc lộ chủ kiến riêng mạnh mẽ. Ấn đặng sau những câu chuyện tưởng như riêng tư của một cá nhân đơn lẻ là những suy tư, trải nghiệm sâu sắc, những bài học về giáo dục, đào tạo và sâu rộng hơn là những triết lý về lẽ đời rộng lớn. Bao trùm lên tập sách là tiếng nói tri ân sâu nặng, là tình cảm nâng niu, quý trọng những điều tốt đẹp trong cuộc sống, từ tình cảm gia đình thủy chung, gắn bó, tình anh em đùm bọc sẻ chia, đạo thầy trò cao quý đến nghĩa bạn bè đồng môn đồng tuế không phai bạc qua thời gian.

Cảm xúc chân thành, tâm huyết cùng với sự trải nghiệm và tầm nhìn khoa học nhạy bén đã làm nên giá trị và sức cuốn hút cho những trang viết của GS. TSKH Trần Văn Nhung.